

RUHIY RIVOJLANISH SUSTLASHGAN BOLALAR HAQIDA MAQOLA

Tuzelova Aziza Marat qizi

Toshkent kimyo xalqaro universiteti

Maxsus pedagogika yo'nalishi, 2-bosqich talabasi

Annotatsiya: Ushbu maqolada ruhiy rivojlanish sustlashgan bolalar tushunchasi, ularning rivojlanish xususiyatlari, tasnifi, pedagogik-psixologik yordam ko'rsatish yo'llari va ularni ijtimoiylashtirish usullari yoritilgan. Shuningdek, bu toifadagi bolalar bilan ishlashda maxsus pedagogika va logopedik yondashuvlarning o'rni haqida ma'lumotlar berilgan.

Annotation (English): This article discusses the concept of children with delayed mental development, their characteristics, classification, methods of psychological and pedagogical support, and social integration. It also highlights the role of special pedagogy and speech therapy in working with such children.

Аннотация (Русский): В данной статье рассматриваются дети с задержкой психического развития, их особенности, классификация, методы оказания психолого-педагогической помощи и социализации. Также подчеркивается роль специальной педагогики и логопедии в работе с такими детьми.

Kalit so'zlar: ruhiy rivojlanish, sustlashgan rivojlanish, maxsus pedagogika, logopediya, psixologik yordam, ijtimoiylashtirish.

Keywords: mental development, developmental delay, special pedagogy, speech therapy, psychological support, socialization.

Ключевые слова: психическое развитие, задержка развития, специальная педагогика, логопедия, психологическая помощь, социализация.

Kirish

Zamonaviy jamiyatda bolalarning individual rivojlanishini hisobga olgan holda ta'lim va tarbiya jarayonlarini tashkil etish dolzarb masala hisoblanadi. Ayniqsa, ruhiy rivojlanishida sustlashish kuzatilgan bolalarga nisbatan maxsus yondashuvlar zarur bo'ladi. Ularning o'ziga xos rivojlanish dinamikasi, emotsional-ixtiyoriy soha va kognitiv faoliyatdagi nuqsonlar ta'lim-tarbiya jarayonini murakkablashtiradi. Shunday ekan, bu toifadagi bolalarni erta aniqlash, ularni qo'llab-quvvatlash va ijtimoiy hayotga moslashtirish muhim ahamiyatga ega.

Asosiy qism

Ruhiy rivojlanish sustlashuvi tushunchasi

Ruhiy rivojlanish sustlashuvi — bu bola aqliy va emotsional rivojlanishida normaga nisbatan sezilarli orqada qolish holatidir. Bunday bolalar axborotni qabul

qilish, qayta ishlash, eslab qolish va qayta ifodalashda muammolarga duch keladilar. Bu holat odatda markaziy asab tizimi faoliyatidagi funksional yoki organik buzilishlar bilan bog‘liq bo‘ladi.

Tasnifi

Ruhiy rivojlanish sustlashuvi 4 toifaga bo‘linadi:

1. Somatik sababli sustlashuv: Jismoniy zaiflik yoki surunkali kasalliklar sababli yuzaga keladi.

2. Psixogen sababli sustlashuv: Oila muhitining salbiyligi, e‘tiborsizlik, travmalar tufayli yuzaga keladi.

3. Organik sababli sustlashuv: Miya faoliyatidagi organik shikastlanishlar natijasida yuzaga keladi.

4. Ijodiy yoki vaqtinchalik sustlashuv: Individual rivojlanish sur‘ati sekin bo‘lgan, biroq keyinchalik to‘liq tiklanishi mumkin bo‘lgan holat.

Rivojlanish xususiyatlari

- Nutqning kechikishi, fonetik-fonematik rivojlanishning past darajada bo‘lishi
- Diqqat, xotira va tafakkurdagi zaifliklar
- Ijtimoiy muhitga moslashishdagi qiyinchiliklar
- Emotsional beqarorlik va past o‘z-o‘zini baholash

Pedagogik yondashuvlar

Bunday bolalar bilan ishlashda:

- Individual va differensial yondashuv asosida maxsus dasturlar qo‘llaniladi
- O‘yin texnologiyalari, vizual materiallar yordamida dars o‘tkaziladi
- Harakatli o‘yinlar, didaktik topshiriqlar orqali fikrlash va eslab qolish rivojlantiriladi

Logopedik yondashuvlar

Logopedlar:

- Nutq apparatini faollashtirish uchun artikulyatsion mashqlar
- Lug‘at boyligini oshirish
- Fikr ifodalash ko‘nikmasini shakllantirish
- Grammatik tuzilmani o‘rgatish

Psixologik yordam

- Rivojlantiruvchi mashg‘ulotlar
- Emotsional muvozanatni ta‘minlash uchun terapiyalar (masalan, rassomchilik, musiqiy terapiya)
- Oilaviy maslahatlar orqali ota-onalarni o‘qitish

Ijtimoiylashtirish

Ruhiy rivojlanish sustlashgan bolalarni jamiyatga moslashtirish:

- Maxsus maktablar va inklyuziv ta'lim orqali
- Oila, pedagog va psixologning hamkorligi asosida
- Guruhiiy mashg'ulotlar, ekskursiyalar, teatr ko'rinishlari orqali

Xulosa

Ruhiy rivojlanish sustlashgan bolalar bilan ishlashda erta tashxis, to'g'ri pedagogik yondashuv va oilaviy qo'llab-quvvatlash muhim o'rin tutadi. Ularning jamiyat hayotida to'laqonli ishtirok etishini ta'minlash uchun maxsus ta'lim, logopedik yordam va ijtimoiylashtirish choralari kompleks tarzda amalga oshirilishi lozim. Har bir bola individual yondashuvni talab qiladi va ularning imkoniyatlariga ishonish, ular bilan sabr-toqat bilan ishlash – pedagogik va insoniy burchimizdir.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Muxamedrakhimova M.T. "Maxsus pedagogika asoslari". – Toshkent, 2020.
2. Vygotskiy L.S. "Defektologiya asoslari". – Moskva, 1991.
3. Daminov B.T., Ergashev N.A. "Logopediya asoslari". – Toshkent, 2018.
4. Jalolov J. "Psixologiya". – Toshkent, 2019.
5. Zaynutdinova N. "Ruhiy rivojlanishda og'ishlar". – Toshkent, 2022.
6. Maxsus pedagogika bo'yicha xalqaro maqolalar va Vikipediya sahifalari.